

3. Мірошніченко В. О. Становлення методу проєктів у методиці навчання історії / В. О. Мірошніченко. – Бердянськ: БДПУ. – 2007. – С.69-75.
4. Нишчета В. А. Технологія життєтворчих проєктів на уроках української мови та літератури / В. А. Нишчета. – Х. : Основа, 2009. – 153 с.
5. Мірошніченко В.О. Історичні компетентності сучасних десятикласників: моніторинговий аспект / В.О. Мірошніченко // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2009. – № 2. – С. 221-228.
6. Чорна М. І. Метод проєктів на уроках історії / М. І. Чорна. – Тернопіль-Харків: Вид. «Ранок», 2010. – 160 с.

REFERENCES

1. Lyst MON Ukrainy vid 10.01.2017 № 1 / 9–2 «Pro suchasni pidkhody do navchal'no-vykhovnoho protsesu uchniv z osoblyvymy potrebamy» [Elektronnyy resurs] / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy – 2017. – Rezhym dostupu: http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-01-11/6742/1_9-2.pdf.
2. Miroshnychenko V.O. Orhanizatsiya proektnoy diyal'nosti uchniv na urokakh istoriyi v 10-mu klasi / V.O. Miroshnychenko – KH.: Vyd. hrupa «Osnova», 2009. – 157s.
3. Miroshnychenko V. O. Stanovlennya metodu proektiv u metodytsi navchannya istoriyi / V. O. Miroshnychenko. – Berdyans'k: BDPU. – 2007. – S.69-75.
4. Nyshcheta V. A. Tekhnolohiya zhyttyetvorchykh proektiv na urokakh ukrayins'koyi movy ta literatury / V. A. Nyshcheta. – KH. : Osnova, 2009. – 153 s.
5. Miroshnychenko V.O. Istorychni kompetentnosti suchasnykh desyatytklasnykiv: monitorynhovyy aspekt / V.O. Miroshnychenko // Zbirnyk naukovykh prats' Berdyans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu (pedahohichni nauky). – Berdyans'k: BDPU, 2009. – № 2. – S. 221-228.
6. Chorna M. I. Metod proektiv na urokakh istoriyi / M. I. Chorna. – Ternopil'-Kharkiv: Vyd. «Ranok», 2010. – 160 s.

УДК 373.016

Гумен С. Ф.
Викладач,
Сумський будівельний коледж

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Стаття присвячена одному з найефективніших методів, який застосовується в історичному краєзнавстві, - методу проєктів. Аналізується використання даного методу в реалізації основних завдань сучасної освіти. Доведено перспективність проєктної діяльності у формуванні соціальної компетентності.

Ключові слова: *інтерактивні методи, метод проєктів, проєктна технологія, пошуково-дослідницька діяльність компетентність, досвід.*

Гумен С.Ф. **Актуальность использования метода проектов как способа активизации познавательной и исследовательской деятельности на уроках истории**

Статья посвящена одному из самых эффективных методов, который используется историческим краеведением, - методу проектов. Анализируется использование данного метода при реализации основных задач современного образования. Доказана перспективность проектной деятельности при формировании социальной компетентности.

Ключевые слова: *интерактивные методы, метод проектов, проектная технология, поисково-исследовательская деятельность, компетентность, опыт.*

Humen S. **The Urgency of Using the Method of Projects as a Means of Activating Cognitive and Research Activity at History Lessons.**

The article is devoted to one of the most effective methods used in historical regional studies – the method of projects. The use of this method in implementation of modern education main goals is analyzed. The perspective of projecting activity in social competence formation is proved.

Key words: *interactive methods, the method of projects, project technology, research and investigating activity, competence, experience.*

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті, стали ознакою кожного вищого навчального закладу, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності вищої школи педагогічних технологій, спрямованих на його вдосконалення, розвиток мотивації студентів до навчання, підвищення пізнавальної активності та самостійності. Розвиток якостей, які сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності є передумовою оптимізації цього професійно-педагогічної та професійно-технологічної підготовки. Це висуває

перед навчальними закладами завдання створення сприятливих умов для розвитку кожного студента; підвищення його інтелектуального потенціалу; всебічного врахування індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів; надання можливостей для самореалізації та становлення студента як суб'єкта освітнього процесу.

У педагогічному процесі багатьох навчальних закладів останнім часом зростає популярність та набуває поширення інтерактивний метод проектів – особистісно-орієнтований метод навчання та виховання, заснований на самостійній діяльності студентів у розробці проблеми та оформленні певним чином практичного результату розробки, це одна з провідних технологій у процесі інтерактивного навчання.

Людство має справу з проектами з давніх-давен [1]. Уяву про різноманітні проекти можна отримати подивившись на найвідоміші стародавні споруди, такі як піраміда Хеопса, статуя Колос Родоський, Колізей у Римі, Олександрійський маяк та інші, які отримали назву 10 чудес світу. Проекти будівництва таких гігантських споруд були на той час дуже рідкими і здійснювались не частіше одного разу в століття.

Сучасні проекти масштабніші і складніші. Наприклад проект НАСА з висадки на поверхню місяця, оперний театр у Сідней та інші. Ці проекти здійснювались за значно коротші проміжки часу, ніж у стародавні часи. Таким чином, проекти завжди пов'язані зі змінами та є втіленням мрій та ідей людства.

Вперше про **метод проектів** в навчальному процесі, який ще називали також **методом проблем**, заговорили в США у 20-их роках минулого сторіччя. Його засновниками були американський філософ і педагог Дж. Дьюї та його учень В. Кілпатрік. Цей метод почали широко застосовувати в США, Англії, Бельгії, Німеччині та інших країнах [6].

Термін **«проект»** з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект — це намір, який буде здійснено в майбутньому. За визначенням А. Дахіна, термін **«проект»** має декілька значень. По-перше, проект – це попередній (орієнтований) текст документа (проекту концепції, проекту стандарту освіти, проекту програми тощо). По-друге, проект розуміють як певну акцію, сукупність заходів, об'єднаних програмою, або організаційну форму цілеспрямованої діяльності – дослідницької діяльності тих, хто навчається. По-третє, це діяльність, спрямована на створення (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі [6].

Таким чином **проекткування** – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує **проектну діяльність** як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті [11].

Серед багатьох новітніх технологій, застосовуваних в історичному краєзнавстві, однією з найефективніших є проектна, яка створює сприятливі умови для самореалізації особистості, дає поштовх для індивідуального та колективного пошуку, стимулює розвиток інтелектуального й творчого потенціалу студентів, розвиває відповідальність, необхідні психологічні якості, формує соціальні вміння та сприяє набуттю навчального і життєвого досвіду.

Метод проекту – це метод пошуку, тобто така організація навчання, при якій студенти набувають знань в процесі планування та використання практичних завдань-проектів. Проект дає можливість тісно пов'язувати теорію з практикою. Він викликає інтереси та захоплення комп'ютером, літературою, музикою, образотворчим мистецтвом та ін. Робота над проектами допомагає викладачеві пізнавати дітей, а у дітей з'являється можливість більше пізнавати вчителя [3].

Цей метод спонукає студентів самостійно пройти всі етапи дослідження обраної теми, формує навички пошукової, аналітичної, творчої діяльності. І це дуже важливо, адже, як показала практика, старшокласники і студенти рано перестають думати, самостійно розмірковувати в основному через те, що їм простіше запитати когось, хто знає, ніж шукати відповідь самим і думати над нею [2].

Завдяки такому способу навчання забезпечується комфортне психологічне самопочуття тих, хто навчає, й тих, хто навчається, а також зниження конфліктних ситуацій на уроках. Створюються сприятливі передумови для підвищення рівня загальнокультурної підготовки учнів та студентів, розвитку їхнього творчого потенціалу. Психологічно грамотно організований процес навчання забезпечує можливість формування іншого типу особистості: людини обізнаної, комунікабельної, здатної до саморозвитку та самоорганізації.

Під час проектної діяльності викладач є не транслятором готових знань в оптимальному вигляді й оптимальній логіці викладання, а рівноправним співучасником процесу здобуття, обробки, аналізу й подання знань студентам. Це значно складніше, вимагає додаткового часу та додаткових зусиль і від студентів, і від викладачів.

Тема проекту повинна бути актуальною, реалістичною у виконанні, а запланована організація реалізації проекту має припускати його гнучкість і внесення змін у процес виконання. Теми проекту можуть

запропонувати як викладачі, так і самі студенти. Таким чином студенти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу, в залежності від їх інтересів та можливостей.

Проектна технологія також висуває вимоги до організаторських умінь та здібностей педагога, який перетворюється із головного носія інформації на консультанта, від спеціальних знань якого залежить успіх спільних пошуків. Як правило, в процесі реалізації студентських проектів студенти об'єднані в малі групи. Питання груп є найважливішим питанням сучасної соціальної психології. Тому підготовчий етап проектних технологій передбачає вивчення педагогом психологічних особливостей своїх вихованців, їх соціальну адаптацію, уміння спілкуватись [7]. Навчити учнів та студентів мистецтву спілкування – одне із завдань учителя, при цьому пам'ятаючи слова Екзюпері: *«Розкїш людського спілкування – найвище життєве благо»*.

В процесі спілкування відбувається взаємодія між людьми, як правило, різних поколінь, а значить, існує певна просторова та вікова дистанція. Даний процес передбачає обмін інформацією, знаннями, думками, досвідом, почуттями, власними переживаннями, що надзвичайно важливо для формування соціальної компетентності. При виборі студентом теми краєзнавчого дослідження слід обов'язково дотримуватися принципу добровільності, вільного вибору. Порада Карнегі застерігає: *«Не можна примусити людину робити якусь справу, як примусити її захотіти робити цю справу»*. Лише за такої умови творчість і зацікавленість спільною справою стають потребою кожного з учасників [7].

Саме через такі активні форми краєзнавчої роботи як проектні технології, пошуково-дослідницьку діяльність, використання новітніх інформаційних технологій, мультимедійних засобів навчання сучасна школа дасть молодій людині не лише суму знань, умінь і навичок, а зробить її компетентною, тобто здатною самостійно здобувати й використовувати знання, які майже щодня потребують оновлення, в різних життєвих ситуаціях; готовою брати на себе відповідальність, активною у суспільному житті; такою, що розуміє несхожість людей і поважає чужу історію, культуру тощо.

При використанні методу проекту виникає ситуація, коли для викладача велику цінність становить не лише сам результат, а й ставлення студента до матеріалу, бажання не тільки вивчити його, довідатись щось нове, але й здатність реалізувати себе в пізнавальній діяльності, досягти бажаного.

Використання методу проекту має забезпечити необхідний рівень компетентності особистості для життєвого самовизначення. Завдання перед викладачем полягає в необхідності змінити умови навчання так, щоб більшість студентів училися на рівні пізнавальних інтересів, що зростають [8].

Викладання історії як в школі так і в вищих навчальних закладах вимагає від викладача сьогодні творчого підходу, особливо у виборі методичних прийомів і засобів, наочного матеріалу. З власного досвіду переконалася, що монологічні підходи у висвітленні історичного матеріалу не стимулюють студентів до активного сприйняття понятійного матеріалу, не розвивають історичне мислення та уяву, не прищеплюють навички роботи з додатковою літературою, документами загальноісторичного та краєзнавчого рівнів.

Актуальність досвіду і полягає саме в реалізації основних завдань сучасної освіти – виховання покоління, яке готове теорію застосувати на практиці, яке розуміє, «що все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно і де я можу ці знання застосувати». А тому й необхідно розвивати і впроваджувати метод проекту, основними ознаками якого можна вважати формування важливих для життя в суспільстві компетентностей, у першу чергу соціальної, яка включає:

- мовну, комунікативну компетентності;
- інформаційну компетентність (студенти вчаться шукати, аналізувати, структурувати інформацію, формувати власну точку зору);
- критичне мислення, здатність розв'язувати проблеми, працювати індивідуально, у групах, у колективі, бажати та вміти навчатися протягом життя;
- формування громадянської активності, усвідомлення національних та загальнолюдських цінностей, уміння визначати своє місце в суспільстві;
- формування соціально-побутових навичок (вони формуються під час створення плакатів, буклетів, публікацій тощо);
- формування ціннісних орієнтацій: вчаться керувати емоціями, свідомо приймати рішення, формують світогляд, усвідомлюють особисту роль.

Перспективність досвіду полягає у створенні умов, за яких студенти адаптуються до нових способів навчання, вчаться самостійно здобувати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити, розв'язувати будь-які проблеми, пов'язані з використанням різноманітних форм роботи (індивідуальної, парної, групової тощо) і засобів навчання, а також інтегрувати знання та вміння з різних галузей знань [10].

Розглядаючи метод проектів необхідно звернути увагу, що в основу технології його реалізації покладено науково-дослідну роботу студентів, яка вибудовується на засадах співтворчості студентів та викладачів. Зрозуміло, студенти перших курсів ще не спроможні повністю включатися до науково-дослідної роботи внаслідок недостатньої професійної, наукової підготовки. Але, на нашу думку, все ж доцільно залучати

їх до пошуково-дослідницької роботи, оскільки репродуктивна самостійна робота не може бути достатньо ефективною під час формування самостійності як професійної якості особистості [10].

Найскладнішим для впровадження у навчальний процес дослідницьких проектів є організація цієї діяльності, а особливо *підготовчий етап*. Викладачі при плануванні на навчальний рік мають виділити в навчальних дисциплінах провідну тему чи декілька тем, які будуть винесені на проектування. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння студентами необхідних знань і формування необхідного досвіду. Але викладачам слід мати на увазі, що проект студента дуже часто може перетворитися в реферат, а реферат просто «втягується» із Інтернету.

На жаль, шкільна система навчання наголошує на репродуктивних видах

діяльності. Перехід до навчання у вищій школі та підвищення питомої ваги самостійної роботи під час виконання проекту, викликає у студентів перших курсів певне незадоволення, оскільки вони не мають необхідних умінь і навичок саме такої творчої самостійної роботи, в них майже відсутні чітко усвідомлені мотиви і настанови на таку роботу. Пошуково-дослідна робота на молодших курсах спрямовується на організацію навчально-пізнавальної діяльності, яка сприяє надбанню студентами нового досвіду. При цьому студенти залучаються до процесу самостійного збору та опрацювання інформації, набуття знань і пошуку шляхів розв'язання проблеми. Пошуково-дослідна діяльність передбачає самостійну роботу з навчальною, науково-популярною та довідковою літературою, використання таких джерел нових знань, як аудіо-, відео-програм, системи Internet, комп'ютерних бібліотек, електронних підручників, веб- сайтів тощо [11].

Дуже зручно організовувати проектну діяльність в межах проведення предметних тижнів або місяців, які сплановані завчасно. Тоді можна передбачити кількість часу, виділеного на проект, якої форми та структури він може бути, і, найголовніше, яку тему вибрати та з допомогою студентів адаптувати до їх соціальних потреб. Завдяки проектній діяльності предметний тиждень (місяць) буде цікавим, а також корисним і результативним як для викладача, так і для студентів. Дуже важливим є те, що проект передбачає конкретний результат. А ми знаємо, що результативність – це ще одна складова завдань сучасної освіти.

Наприклад:

1) в рамках місяця циклової комісії було проведено історичний турнір «Козацькому роду – нема переводу», до якого кожна команда готувала власні проекти, в тому числі і на краєзнавчу тематику, зокрема, проект на тему «Сумщина в роки Північної війни 1709 року».

Дуже зручно за допомогою проектної діяльності вивчати місцеву краєзнавчу історію. Завдяки цьому було досліджено великий шмат історії діяльності окремих особистостей, розвитку села та краю. Зокрема: «Діяльність ОУН-УПА на Сумщині в 1941-1944 рр.», «Волокитинська порцелянова мануфактура А.М. Міклашевського», «Український стиль» Георгія Нарбута», «Творча спадщина Никанора Харитоновича Онацького», «Героями не народжуються – героями стають», в якому досліджується доля одного з найвідоміших генералів періоду Української революції 1917-1921 рр. – генералу О. Грекову, «Сумщина в роки національно-демократичної революції 1917-1921 рр.» і ін.

Роботу за проектною технологією необхідно організувати таким чином, щоб студенти навчалися: визначати основні та поточні (проміжні) цілі й завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати й аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що передбачається; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) та результат проектування і, звичайно, набути достатнього, як для свого віку, рівня компетентності [1].

Проекти, що виконуються в межах навчального процесу на уроках історії, можна класифікувати за декількома ознаками.

За типом продукту, що є результатом проектної діяльності, їх можна поділити на:

- дослідницькі;
- творчі;
- інформаційні;
- технологічні;
- практико-орієнтовані.

Але нерідко вони можуть бути комбінованими та охоплювати кілька видів діяльності [11].

За тривалістю виконання проекти можна поділити на:

- 1) короткострокові (міні-проекти, що розраховані на термін від одного до декількох уроків);
- 2) середньострокові (звичайні проекти, що розраховані на термін від місяця до декількох місяців);
- 3) довгострокові (макро-проекти, що розраховані на термін від навчального півроку до року).

Залежно від кількості учасників проекти поділяються на індивідуальні та групові (від двох до декількох десятків учнів). Проекти можуть використовуватися вчителями як в позаурочний час, так і на уроках [11].

Скажімо, проект «Творча спадщина Никанора Харитоновича Онацького», передбачав пошукову роботу студентів у певній тематиці, тому проект був дослідницьким. Але створення презентації та відео-

ролика свідчить про його творчий характер. Дана проектна діяльність відбувалася в рамках підготовки до обласного конкурсу студентських наукових робіт серед ВНЗ I-II р.а., тому це був довгостроковий проект.

Проектна діяльність передбачає низку умовних етапів. Етапи роботи над проектом можна подати у наступній послідовності:

- 1) пошуковий (визначення теми проекту, пошук і аналіз проблеми, постановка мети проекту);
- 2) аналітичний (збір і вивчення інформації, аналіз наявної інформації, пошук оптимального способу досягнення мети проекту, побудова алгоритму діяльності, складання плану реалізації проекту: покрокове планування робіт, аналіз ресурсів);
- 3) практичний (виконання запланованих технологічних операцій, поточний контроль якості, внесення за необхідності змін у роботу);
- 4) презентаційний (підготовка презентаційних матеріалів, презентація проекту, вивчення можливостей використання результатів проекту);
- 5) контрольний (аналіз результатів виконання проекту, оцінка якості проекту) [11].

Така розгорнута схема не може бути універсальною. Вона може бути зміненою залежно від типу проекту, індивідуальних особливостей групи, творчості самого вчителя.

Отже, робота над кожним проектом починається з обговорення в групі пропонованого завдання. У вступному слові викладач знайомить в загальних рисах з темою, що має вивчатися. Згодом утворюються творчі групи, в яких студенти обирають керівників груп. Потім проект ділиться на кілька міні-проектів. Робота розпочинається зі збору необхідної інформації і визначення основних напрямків її аналізу.

На наступному етапі інформація опрацьовується у групі: обговорюється зміст і форма звіту, ведеться комп'ютерна обробка інформації.

Останнім етапом у проектній системі буде підсумковий урок-проект, на якому звіт заслуховується і обговорюється за певними критеріями [3].

чином, проектна система передбачає здійснення кількох етапів. Кожному з них відповідають певні форми організації навчання.

- 1 - Установча конференція (загальні збори групи), утворення міні-груп;
- 2 - Робота міні-груп;
- 3 - Групові заняття, дослідження, пошукова робота;
- 4 - Підсумкова конференція (урок) [1].

Головною фігурою в навчанні за проектною системою є студенти. Вони самостійно проектують те, чим мають займатися, самі виконують проект і захищають саме таке виконання проекту.

На долю викладача припадає консультативно-дорадча роль.

У ході проектною діяльності студенти вчать:

- Планувати свою роботу;
- Працювати в групі;
- Використовувати багато джерел інформації;
- Самостійно відбирати та накопичувати матеріал;
- Аналізувати факти;
- Аргументувати свої погляди;
- Приймати рішення, розподіляти обов'язки, взаємодіяти одне з одним;
- Презентувати свою роботу;
- Оцінювати себе та інших.

Під час використання методу проектів вирішується ціла низка завдань: розвиваються пізнавальні навички студентів, формуються вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо [5].

Суть проектною технології – стимулювати інтерес студентів до отримання певних знань, а через проектну діяльність - вміння застосувати ці знання на практиці.

Отже, пошуково-дослідна діяльність стає першою сходинкою до науково-дослідницької діяльності студентів, яка є однією з форм самовираження особистості студента, розвиває його творче мислення ініціативність, самостійність. Важливими особливостями самостійної роботи виступає те, що, по-перше, вона має яскраво виражений пізнавальний характер, а по-друге, формує професійну самостійність, здатність до творчого розв'язання не лише навчальних завдань, але й тих, що виникатимуть у подальшій професійній діяльності в умовах реального виробництва. Водночас використання проблемних, інтерактивних методів навчання є першою сходинкою до формування інтересу до самостійного пізнання нового, якщо цей інтерес постійно підкріплюється відповідними завданнями, діяльністю, інакше відбувається його поступове згасання саме до четвертого курсу, коли майбутній фахівець може активно займатися науково-дослідницькою роботою [6].

Узагальнюючи все вищевикладене, можна дійти **висновку**, що сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Студенти набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне професійне життя, які проектують у навчанні. Необхідність застосування цього методу зумовлена тим, що сьогоднішня вища освіта є сучасником процесу зародження нового світового відкритого освітнього простору. Ті, хто розпочав застосування цього методу, вважають його однією із складових освітньої політики майбутнього, тому що передбачає глобальну освіту особистості студента й глибоке педагогічне оновлення системи професійної діяльності викладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батенко Л.П., Загородніх О.А., Ліщинська В.В. Управління проектами: Навч. Посібник / Батенко Л.П., Загородніх О.А., Ліщинська В.В. – К.: КНЕУ, 2003. – 231 с.
2. Войтович І. Технологія організації учнівського проектування з історії : (з досвіду роботи) / І. Войтович // Історія в школі. - 2010. - № 3. - С. 32-36.
3. Гроздева М. Ф. Використання елементів проектного методу на уроках історії з вивчення краєзнавчого матеріалу / М. Ф. Гроздева // Історія та правознавство. - 2010. - № 22/23/24. - С. 74-78.
4. Дороніна О. Метод проектів на уроках історії та в позакласній роботі / О. Дороніна // Історія України. Шкільний світ. - 2006. - № 6. - С. 14-19.
5. В. Є. Голубко, А. В. Середяк, Р. Я. Генега та ін. Історичне краєзнавство. Напрями та методи історико-краєзнавчих досліджень : курс лекцій / В. Є. Голубко, А. В. Середяк, Р. Я. Генега та ін. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 304 с.
6. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник / Н.Е. Ковшун — К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.
7. Козак Л.В. Застосування проектних технологій у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології // Л.В. Козак. – К.: Педагогіка, 2013. – С.54-65. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: e-learning.kubg.edu.ua/.../Л.В.%20Козак%20%
8. Левітас Ф., Салата О. Методика викладання історії. Посібник вчителя / Левітас Ф., Салата О. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 96 с.
9. Мокрогуз О. П. «Інноваційні технології на уроках історії» / Мокрогуз О. П. - Х: Вид. група «Основа», 2005 р. – 190 с.
10. Осадчук Р. Організація самостійної роботи в умовах профільного навчання / Р. Осадчук // Історія в школі. - 2008. - № 2. - С. 1-5.
11. Полат Е. С. Метод проектов / Полат Е. С. // Метод проектов в университетском образовании [под общ. ред. М. А. Гусаковского]. – Минск : БГУ, 2008. – С.34-42.
12. Тронько П. Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи) / Тронько П. Т. - К.: Інститут історії України, 2001. – 271 с.

REFERENCES

1. Batenko L.P., Zagorodniy O.A., Lischinska V.V. Project Management: Teaching. The manual /Batenko L.P., Zagorodniy O.A., Lisshinska V.V. - K. : KNEU, 2003. - 231 pp.
2. Voitovich I. Technology of Organization of Student Designing on History: (from work experience) / I. Voitovych // History at school. - 2010. - No. 3. - P. 32-36.
3. Grozdeva MF The use of elements of the project method in history lessons from the study of ethnographic material / MF Grozdev // History and jurisprudence. - 2010. - No. 22/23/24. - P. 74-78.
4. Doronina O. The method of projects at the lessons of history and in extra-curricular work / O. Doronin // History of Ukraine. School world. - 2006. - No. 6. - P. 14-19.
5. V. Ye. Golubko, AV Seredyak, R. Ya. Genega and others. Historical local studies. Directions and methods of historical studies: lectures / V. Ye. Golubko, A. V. Seredyak, R. Ya. Genega et al. - Lviv: LNU named after Ivan Franko, 2011. - 304 p.
6. Kovshun N. E. Project Analysis and Planning: Textbook / N.E. Kovshun - K. : Center for Educational Literature, 2008. - 344 p.
7. Kozak L.V. Application of design technologies in the training of future teachers of preschool pedagogy and psychology // L.V. Cossack. - K. : Pedagogics, 2013. - P.54-65. - [Electronic resource]. - Access mode: e-learning.kubg.edu.ua/.../Л.В.%20Козак%20%
8. Levitas F., Salata O. Method of teaching history. Teacher's Guide / Levitas F., Salata O. - X. : Kind. Group "Osнова", 2006. - 96 p.
9. Mokroguz O.P. "Innovative Technologies in History Lessons" / Mokroguz O.P. - X: Kind. Group "Osнова", 2005 - 190 p.
10. Osadchuk R. Organization of independent work in profile education / R. Osadchuk // History in school. - 2008. - No. 2. - P. 1-5.

11. Polat E.S. Method of projects / Polat E.S. // Method of projects in university education [commonly. Ed. MA Gusakovskii]. - Minsk: BSU, 2008. - P. 34-42.
12. Tron'ko P.T. Historical local studies: the step in the new millennium (experience, problems, perspectives) / Tron'ko P.T. - K. : Institute of History of Ukraine, 2001. - 271 p.

Зміст

Михайличенко О.В. Особливості виконання студентських наукових робіт.....	3
Єпик Л.І. Інноваційні технології у викладанні курсу «Історичне краєзнавство» у вищій школі	15
Моцак С.І. Методичні аспекти вивчення історії рідного краю в загальноосвітніх закладах України	18
Снагощенко В.В., Мазний А.В. Створення військово-педагогічних музеїв Російської імперії у другій половині XIX ст.	23
Костенко Л.В. Земля, яку сходив Тарас.	26
Аксененко Л.Л. Лебединщина – Козацька доба.....	30
Мірошниченко О.М. Вознесенське кладовище як об'єкт туристичного показу	32
Святець Г.О. Концептуальні засади розвитку художнього музею в контексті реформування.....	36
Бражниченко С.О. Геній вокалу з Лебединщини	40
Васич Елена. Флейта в музеях і пам'ятниках мира.....	43
Венгеровський С. Б. Музей народознавства – від створення до сьогодення.....	50
Канасва А.В. Розвиток критичного мислення на уроках історії	54
Знаменщикова В.М. Мандрівний філософ Григорій скворода та Лебединський край.....	58
Мірошниченко Н.О. Природне диво – Заруцький крейдяний кар'єр як об'єкт туристичного показу.....	61
Нємцев І.В. Культурно-політичні взаємозв'язки між Київською Руссю та Великою Моравією.....	64
Семешин Е.В. Причини кризи НЕПУ і переходу до командної економіки	67
Сидоренко О.А. Діяльність музею А.С.Макаренка в популяризації його педагогічної системи та патріотичного виховання учнівської молоді	73
Чхайло О.І. Лебдинське літо Сергія васильовича Рахманінова.....	76
Хвайра Н.В. Навчально-дослідницька робота учнів на базі музею бойової слави	78
Умнова Л.М. Діяльність Никанора Онацького на Лебединщині	80
Яценко Ю.В. Особливості застосування проектних технологій на уроках історії.....	83
Гумен С.Ф. Актуальність використання методу проектів як засобу активізації пізнавальної та дослідницької діяльності на уроках історії.....	87
Зміст	93

Наукове видання

«Теорія та методика навчання суспільних дисциплін»

науково-педагогічний журнал: випуск 2(5), 2017 р.

(Свідоцтво про Державну реєстрацію КВ № 19539-9339 Р від 16.10.2012 р.)

ISSN 2521-1927

Загальна редакція – професор Михайличенко Олег Володимирович,
укладач – доцент Моцак Світлана Іванівна.

Підписано до друку 27 листопада 2017 р. Ум.др.арк. 10,1. Наклад 110.
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка, 40002, м.Суми, вул. Роменська, 87.
Тел.: +38-050-146-17-50, email: olegis@meta.ua